

O'QUVCHILAR IJTIMOIIY INTELLEKTINI SHAKLLANTIRISHDA STEAM YONDASHUVI VA OTA-ONALAR BILAN HAMKORLIKNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Toshev Elbek Choriyevich

Surxondaryon viloyati pedagogik mahorat markazi boshlang'ich ta'lim metodisti

Annotatsiya: Maqolada zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning ijtimoiy intellektini shakllantirish masalasi STEAM yondashuvi asosida tahlil etilgan. STEAM ta'limning fanlararo integrativ xususiyatlari, o'quvchilarning ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'рни hamda ota-onalar bilan pedagogik hamkorlikning samarali mexanizmlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqotda oila–maktab–jamiyat hamkorligi doirasida ijtimoiy intellektni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy intellekt, STEAM ta'lim, pedagogik hamkorlik, ota-onalar ishtiroki, ijtimoiy kompetensiya, innovatsion ta'lim.

Zamonaviy jamiyat sharoitida muvaffaqiyatli faoliyat yurita oladigan shaxs nafaqat chuqur bilimlarga, balki yuqori darajadagi ijtimoiy intellektga ham ega bo'lishi lozim. Ijtimoiy intellekt o'quvchining jamoadagi xulq-atvori, muloqot madaniyati, hamkorlik qilish qobiliyati va ijtimoiy vaziyatlarga moslashuv darajasini belgilovchi muhim shaxsiy sifat hisoblanadi. Mazkur jarayonda STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) yondashuvi ta'lim mazmunini integratsiyalash, o'quvchilarning ijodiy va ijtimoiy faolligini oshirish imkonini beruvchi samarali pedagogik model sifatida e'tirof etilmoqda. Biroq STEAM ta'limning to'liq samaradorligi ota-onalar bilan tizimli hamkorlik yo'lga qo'yilgandagina ta'minlanadi.

Ta'lim tizimi oldida ijtimoiy jihatdan faol, mustaqil fikrlovchi va hamkorlikka tayyor shaxsni tarbiyalash vazifasi dolzarb bo'lib bormoqda. Ijtimoiy intellekt o'quvchining jamoadagi xulq-atvori, muloqot madaniyati va ijtimoiy moslashuv darajasini belgilaydi. STEAM yondashuvi esa ushbu sifatlarni shakllantirishda samarali pedagogik mexanizm hisoblanadi[1]. STEAM yondashuvi fanlararo integratsiyaga asoslangan bo'lib, o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish bilan bir qatorda, ularning ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi. STEAM loyihalari jarayonida o'quvchilar jamoada ishlash, mas'uliyatni bo'lishish va muammolarni birgalikda hal etish ko'nikmalarini egallaydilar. Mazkur jarayonda ota-onalar bilan hamkorlik alohida pedagogik ahamiyat kasb etadi. Oila o'quvchining birlamchi ijtimoiy tajribasini shakllantiruvchi muhit hisoblanadi. Shu sababli maktab va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik STEAM ta'lim samaradorligini oshiradi.

Zamonaviy jamiyatda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi pedagogik faoliyatda ham tub o'zgarishlarni talab etmoqda. XXI asr pedagogi nafaqat an'anaviy bilimlarni o'rgatuvchi, balki o'quvchilarga zamonaviy texnologiyalar yordamida innovatsion yondashuvlarni singdiruvchi mutaxassis bo'lishi kerak. Shu boisdan, raqamli kompetensiyalarni shakllantirish ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan[2].

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, STEAM yondashuvi ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish imkonini berib, o'quvchilarning tanqidiy fikrlashi va ijodiy yondashuvini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, Finlyandiya, Janubiy Koreya va AQSh singari mamlakatlarda STEAM texnologiyalaridan foydalanish pedagoglarni tayyorlash tizimining ajralmas qismiga aylangan [3].

Zamonaviy ta'lim tizimi raqamli texnologiyalar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, pedagoglarning raqamli kompetensiyalari o'quv jarayonining sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-apreldagi qarorida ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish zarurati ta'kidlangan[4].

Ijtimoiy intellekt tushunchasining pedagogik mohiyati ilmiy adabiyotlarda shaxsning boshqalarni tushunish, ijtimoiy munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yish va jamiyatda samarali faoliyat olib borish qobiliyati sifatida talqin etiladi. Ushbu tushuncha ilk bor E. Torndayk tomonidan ilmiy muomalaga kiritilgan bo'lib, keyinchalik G.Gardner, D.Goulman kabi olimlar tomonidan kengaytirib tadqiq etilgan[1;5]. Pedagogik nuqtai nazardan ijtimoiy intellekt quyidagi tarkibiy komponentlarni o'z ichiga oladi:

- ijtimoiy idrok va empatiya;
- samarali muloqot ko'nikmalari;
- jamoada ishlash va hamkorlik madaniyati;
- ijtimoiy mas'uliyat va axloqiy qadriyatlar.

Mazkur komponentlarni shakllantirish an'anaviy bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, faol, muammoli va loyihaviy ta'lim texnologiyalarini talab etadi.

STEAM yondashuvining ijtimoiy intellektni rivojlantirishdagi o'rni, STEAM yondashuvi fanlararo integratsiyaga asoslanib, o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirishga yo'naltirilgan. Ushbu yondashuv o'quvchilarda nafaqat ilmiy-texnik tafakkurni, balki ijtimoiy kompetensiyalarni ham rivojlantirishga xizmat qiladi. STEAM loyihalari jarayonida o'quvchilar:

- jamoada ishlash;
- vazifalarni taqsimlash;
- fikr almashish va bahs-munozara olib borish;

mas'uliyatni o'z zimmasiga olish kabi ijtimoiy ko'nikmalarni egallaydilar. Bu esa ijtimoiy intellektning amaliy faoliyat orqali shakllanishiga zamin yaratadi. Shuningdek, STEAM ta'lim san'at (Art) komponenti orqali o'quvchilarning emotsional sezgirligini, estetik didini va empatiya qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi.

Ota-onalar bilan hamkorlikning pedagogik imkoniyatlar o'quvchilarning ijtimoiy intellektini shakllantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi[5]. Oila bolada dastlabki ijtimoiy tajriba va qadriyatlar shakllanadigan muhit bo'lib, maktabda olib borilayotgan ta'lim-tarbiya jarayonini qo'llab-quvvatlaydi. STEAM ta'lim jarayonida ota-onalar bilan hamkorlik quyidagi shakllarda amalga oshirilishi mumkin:

- STEAM loyihalariga ota-onalarni jalb etish;
- oilaviy ijodiy va texnologik tadbirlar tashkil etish;
- ota-onalar uchun seminar va treninglar o'tkazish;
- uy sharoitida loyihaviy faoliyatni qo'llab-quvvatlash.

Bunday hamkorlik o'quvchilarda ijtimoiy mas'uliyat, o'zaro hurmat va hamkorlik madaniyatini mustahkamlaydi.

Oila va maktab o'rtasidagi uzviy hamkorlik STEAM ta'lim samaradorligini oshirish bilan birga, o'quvchilarning ijtimoiy intellektini barqaror rivojlantirishga xizmat qiladi. Hamkorlikning muvaffaqiyati quyidagi pedagogik shart-sharoitlarga bog'liq:

- o'zaro ishonch va hamkorlik muhiti;
- pedagogik maslahat va axborot almashinuvi;
- ota-onalarning ta'lim jarayonida faol ishtiroki;
- ijtimoiy ahamiyatga ega qo'shma loyihalar.

Mazkur shartlar ta'minlanganda, STEAM yondashuvi o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida yuqori natijalar beradi.

Xulosa, o'quvchilar ijtimoiy intellektini shakllantirishda STEAM yondashuvi va ota-onalar bilan hamkorlik o'zaro bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi pedagogik omillar hisoblanadi. STEAM ta'lim fanlararo integratsiya asosida o'quvchilarning ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirsa, ota-onalar bilan hamkorlik ushbu jarayonning barqarorligini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Maxmudazimova.Y.R. Maktabgacha ta'limda STEAM texnologiyalari. O'quv qo'llanma –T.: “Tamaddun” 2022.280b

2. UNESCO. *Education Report*. 2020.
3. OECD. *Social and Emotional Skills*. Paris, 2019.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-apreldagi “Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 4699-sonli qarori.
5. Gardner H. *Frames of Mind*. New York, 2019.